

ΓΛΩΣΣΟΛΟΓΙΚΑ

Συνεχίζοντας τὰ ὅσα εἶπαμε τελευταῖα γιὰ τὰ ἱστορικά τοῦ ζ παρατηροῦμε πὼς ἀνάλογος φτόγγος τοῦ ἀρχαίου ζ εἶναι στὴ Νεοελληνική τσ=θ γερμανικὸ πὸ ἀρχικά εἶτανε δυὸ φτόγγοι ξεχωριστοὶ τ καὶ σ καὶ κατόπι συχωνεφτήκανε σ' ἕναν τρίτο θ γερμ. πρὸλ. σδ ('Αθήναςδε) > ζ ('Αθήναζε προφ. ζ=τζ).

Ὁ φτόγγος τσ μπρόβαλε στὴ Νεοελληνική ἀπὸ διαφορὰς πηγῆς (ἀπαρχλαχτα ὁ ζ στὴν ἀρχαία) α') ἀπὸ ζεβγάρωμα τ+σ (ζεπέφτοντας ἀπ' ἀνάμεσα φωνήεντο) λ. χ. πάτησε > πάτισε, πολίτισσα > πολίτσα κτλ. β') ἀπὸ ζεβγάρωμα θ+σ (ζεπέφτοντας ἀπ' ἀνάμεσα φωνήεντο) λ. χ. κήτησε > κήτισε, μεθυσμένος > μεσομένος κλπ. γ') ἀπὸ με:ατόπισμα τοῦ σ.λ. χ. τῆς > τσῆ, ἀ(τὰ)σταλος > ἀτσαλος κτλ. δ') ἀπὸ συναλλαγή τοῦ πρώτου φτόγγου τοῦ ψ: π σέ τ λ.χ. ψευδὸς > τσεβδὸς, ψακῶνα(1) > τσακῶνα κτλ. ε') ἀπὸ συναλλαγή τοῦ πρώτου φτόγγου τοῦ ξ: κ σέ τ λ. χ. γλαξίδα > γαλατσίδα, μαχуса > ματσούκα κτλ. ς') ἀπὸ μαλάκωμα τοῦ οὐρανικῶν κη σέ τσ λ. χ. κίρρος (=ὄρρος 'Ἦσυχ.) > τσίρρος, κίχλα > τσίχλα, κηρίς > τσῆρίς (ψάρι) κυνίας (Παυσαν.) > τσυνκίας, κίκυδο > τσίκυδο καὶ τ' ἀσπροχλασσίτικα καὶ > τσαι, κύρης > τσούρης κτλ. κτλ. ζ') ἀπὸ μαλάκωμα τοῦ ι σέ τσ λ. χ. τσιάνω > τσιάνω, κληματίδα > κληματσίδα, βάτινον > βάτινο, τιλᾶω > τσι(ρ)λᾶω, τυκάνη > τσουκάνη, κατήφεια, καισήφα > καισούφα κτλ. η') ἀπὸ ἀδραϊμα τοῦ σι σέ τσ λ. χ. σιληπορδέω > τσιληπορδῶ, σύφα(ρ) > τσίφα, κνίσα > σίνα (μετατόπ.) > τσίνα, ἱππουρος (εἶδος ψάρι) > ἡ ἱππούρα τῆς ἱππούρας > σιππούρα (συνεπαρμὸς τοῦ τελικοῦ ς τοῦ ἀρθροῦ(2)) > τσιππούρα κτλ. θ') ἀπὸ ξένες λέξεις λ. χ. τσακάλι (Περσ. tchacal), τσαρδάκι (Τουρκ.), τσεκούρι (Λατ. securis=σάγαρις). Τὸ τζ=dz εἶναι τὸ ἡχερὸ τοῦ τσ. (ὅπως τὸ σημερινὸ ζ εἶναι τὸ ἡχερὸ τοῦ σ). Ἄφτὰ τὰ λέμε δίψηφα σύφωνα δηλ. μονοὶ φτόγγοι τῆς γλώσσας μας γραμμένοι μὲ δυὸ ψηφία

1) Ψακῶνα=ψύω (Νίσυρο).
2) Πρὸλ.: τῆς κόνης—ἡ σκόνη, τῆς κλήθρας—ἡ σκλήθρα, τοὺς πυργίτες—ὁ σπουργίτης, τοὺς κανθάρους—ὁ σκάρθρος, τοὺς κορυδαλοὺς—ὁ σκορδαλὸς κτλ. καὶ τὰ ἀρχαία: τῆς μυραίνης—ἡ σμύραινα, τῆς κνιπὸς—οἱ σκνίπες, τῆς μυρίνου—ἡ σμύρινθος κτλ.

ἀντίθετα πρὸς τὰ ξ, ψ διπλοὺς φτόγγους μὲ μονὸ ψηφί καθὼς εἶπαμε. Τώρα ἄς διοῦμε πὼς μπρόβαλλουνε τὰ δίψηφα σύφωνα: Ἐπειδὴ οἱ ζωντανοὶ φτόγγοι εἶναι πολύτροπα μεταβαλτοὶ ἐνῶ τ' ἄψυχα τὰ ψηφία μνήσκουνε φυσικὰ ἀμετάβαλτα, ἐρχεται καιρὸς πὸ μπρόβαλλει φτόγγος νέος, πὸ μὲ κανένα ἀπ' τὰ γνωστὰ ψηφία δὲν παραστήνεται, κ' ἐπειδὴ ὁ καθένας βέβαια δὲν ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ δημιουργεῖ νέα ψηφία γιὰ τὴν ἀλφραβήτα, ἀναγκάζονται οἱ γραφιάδες γιὰ παράστημα τοῦ νέου φτόγγου νὰ μεταχειρίζονται κάτι ζεβγαρώματα ἀπ' τὰ γνωστὰ ψηφία πὸ δὲν παραστήνουνε βέβαια καθαφτὸ τὸ νέο φτόγγο σωστά, μὰ, ὅπως κὶ ἂν εἶναι, μὲ τὸν καιρὸ ἡ κοινὴ μεταχείριση τὰ καθιερώνει γιὰ τὸ παράστημά του. Ἔτσι βγαίνουνε τὰ δίψηφα γράμματα. Ἄλλα δίψηφα σύφωνα στὴ γλώσσα μας ἔχουμε τὰ: μπ=b λ. χ. μπῆνω, ντ=d λ. χ. ντροπή, γκ=g λ. χ. γκόφι πὸ προβάλανε ἰσιδα: Ἐπειδὴ τ' ἄηχα ἄφωνα π, τ, κ μὲ πρωτοτερονὸ μυτόφωνο μ, ν, γ (=n final) στὴ Νεοελληνικὴ ἠχοταιριαστήκανε μὲ δάφτο καὶ γίνανε ἡχερὰ b, d, g, (λ. χ. ἔμ-πορος προφ. ἔμ-πορος, ἔν-τιμος προφ. ἔντιμος ἐγ-κλημα προφ. ἐγγλημα) πὸ γι' ἀφτὰ ξεχωριστὰ ψηφία δὲν ἔχει σήμερα ἡ ἀλφραβήτα μας, κ' ἐπειδὴ σὲ μερικὲς λέξεις πὸ ἀπορρίζανε τὸ ἀρχικὸ φωνήεντο πὸ κατόπι τοῦ ἐρχότανε ἀμέσως τέτοιο ζεβγάρωμα (γκ, μπ, ντ), ζέπεσε καὶ ὁ μυτόφωνος φτόγγος (γιατὶ ἀπὸ τέτοια ζεβγαρώματα (μβ, νδ, νγ) Ἑλληνικὴ λέξη δὲν ἀρχίζει), μὰ τὸ ἄφωνο κράτησε τὴν ἡχεράδα του: (ε)μπλέκω, (ε)ντόπιος, (ε)γκράτεια κτλ. ἔμεινε συνήθιο νὰ γράφουμε παντοῦ μπ=b, ντ=d, γκ=g (μαρμποῦνι, γκίονης, ντάμα) πὸ τὸ ἀρχικὸ μυτόφωνο δὲν εἶναι πιά σημεῖο φτόγγου, μόνε εἶναι ἀπλὸ σημάδι τῆς ἡχεράδας τοῦ πλαινοῦ τοῦ ἄφωνου δηλ. κάνει τὸ π > b, τὸ τ > d, τὸ κ > g γιὰ τοῦτο σηκώνει καὶ πρωτοτερονῆς λέξης τελικὸ ν (τὸν γκίονη, τὴν ντάμα, τὸν μαρμπουνιῶνε).

Μ. ΦΙΛΗΝΤΑΣ

Υ. Γ. Πῆς τοῦ κ. Βελίλη πὼς κανένας λόγος δὲν ὑπάρχει τὸ ζυγιάζω > ζ'γιάζω νὰ τὸ γράφει σγιάζω, πὸ χωρὶς τὴ σημεῖωσή του δὲ νιώθει κανεὶς τί θέλει νὰ πεῖ. Ἐμεῖς λέμε δὲ νὰ καταντήσουμε καὶ τὰ σγουρὸς κτλ. νὰ τὰ γράφουμε ζγουρὸς κτλ. τὸ σγιάζω μῆτε ἱστορικὴ ὀρθογραφία εἶναι, μῆτε φτογογραφικὴ, εἶναι ἀπλὰ σχολαστικὴ.

ΔΕΙΛΑΙ

ᾠ! δυὸ χερᾶκια μῆς παρθένας
Πὸν τὸν ὀρίζοντα ἀγκυλιάζουν...
ᾠ! δυὸ χερᾶκια μῆς παρθένας
Πὸν ξεψυχᾶνε ρόδα πέρα,
'Εκεῖ πὸν ἀγοπεθαίνει ὁ ἥλιος...

Κάτω μὲ θάλασσα ἀπὸ γιοῦλια
Κι' ἀπὸ γαροφάλα καὶ κρίνους,
Κάτω μὲ θάλασσα ἀπὸ γιοῦλια
Πὸν ξεψυχᾶνε στὸ σκοτάδι...
(Σιγὰ νὰ μὴν ξεπνήση ἡ κόρη...)

Σ' ὄνειρα εἰρήνης πλέω σὺν κύκνος
Τῆ μεθυσμένη ρόδινη ὄρα,
Σ' ὄνειρα εἰρήνης πλέω σὺν κύκνος:
Τὰ δυὸ Σου χέρια στὸ λαιμό μου,
Καὶ νὰ πνιγῶ μὲς στὰ φίλιά Σου...

Φάληρο, 24 τ' Ἀλωνάρι 1906.
ΛΟΕΓΓΡΙΝ

ΤΑ ΩΡΑΙΑ ΚΑΙ ΤΑ ΛΕΞΗΜΑ

ΤΕΤΡΑΕΤΙΑ ΕΠΑΝΑΣΤΑΤΟΥ(*)

Ἡ σκανδαλώδης ἐκείνη ἐβδομαδικὴ ἐφημερὶς τὴν ὁποῖαν βγάξει ἕνας βουνοειδὴς καὶ τρομερὰν μαγκοῦραν κρατῶν συνάδελφός μας—ἐννοήσατε βέβαια ὅτι πρόκειται περὶ τοῦ «Νουμά»—συνεπλήρωσε προχθὲς τέσσαρα χρόνια ἐκδόσεως. Τὸ γεγονός δὲ ὅτι ἐπέερασαν 4 χρόνια χωρὶς νὰ τῆς σπάσουν τὰ γραφεῖα, καὶ χωρὶς νὰ περάση οὔτε μία διαδήλωσις ἀπὸ κάτω, μὰς πείθει ἡ ὅτι οἱ Ἕλληνες ἐκουρασθησαν νὰ κάνουν διαδηλώσεις ἢ ἐπίσειθησαν ὅτι κὶ διαδηλώσεις δὲν εἶνε τὸ εὐγενέστερον πράμα τοῦ κόσμου. Εἴτε τὸ ἕνα εἴτε τὸ ἄλλο συμβαίνει ἔχομεν ἕνα γεγονός τὸ ἐξῆς. Ὅτι ἕνα φύλλον τὸ ὁποῖον δὲν παρεδέχθη τίποτε ἀπὸ κείνα πὸ ἡμεῖς οἱ ἄλλοι παραδεχόμεθα, τὸ ὁποῖον ἔδειρε τὰς πεποιθήσεις μας, τὰς φιλίας μας, τὰς συνθήκας μας, τὰς ἰδέας μας, τὸ ὁποῖον ἐμάλωσεν, ἐγκρίνασε, ἔκαμε κυνοῦ μᾶζι μας, τὸ ὁποῖον μὰς ἐτραβήξε τὰ αὐτιά, τὸ ὁποῖον δὲν ἐφοβήθη κανεὶς ἀπὸ μᾶς τοὺς παλληκαράδες.

(*) Δημοσιεύτηκε στὸ «Ἄκτω» 4 τοῦ Γενάρου 1907. σελ. 1, στήλ. 3).

ΨΥΧΑΡΗΣ

ΑΡΡΩΣΤΗ ΔΟΥΛΑ *

Τὸ τραγοῦδι ἀφτό, πὸ ἴσως τὸ ξανακούσουμε καὶ κατόπι, σὲ περίστασι' κάπως διαφορετικὴ, τὸ τραγουδοῦσε τώρα στὸν μπαζὲ ἡ Κατινούλα μὲ μιά φωνὴ ὅπου δύσκολο δὲν εἶτανε νὰ παρατηρήσης καὶ λίγη κούραση, νὰ σοῦ φανῆ κ' ἡ ἀνάσα τῆς λιγάκι σὺν πιασμένη, μάλιστα ὅταν ἤζερε τί ἀνοιχτόφωνα, μὲ τί κουράγιο καὶ τί θάρρος κωμικὸ, γιὰ νὰ διασκεδάση τὴ μικρὴ, συνήθιζε καὶ τραγουδοῦσε ἡ Κατινούλα. Ὁ κ. καθηγητῆς ἐννοεῖται πὼς δὲν πρόσεξε. Χαμογέλασε μόνο μιά στιγμὴ μὲ τὸ σοβαρὸ τὸ ὄφρος τῆς Μοιρίτας στοὺς δυὸ στίχους πὸ λέγανε γιὰ τὸν ἀπιστο ἐραστή, κὶ ἀμέσως ξανάπεσε στὴ δουλειά. Ἡ δουλειὰ τὸνὲ συνέπαιρνε καὶ πάλε. Ἀλήθεια πὸν ἄξιζε. *Στοχάσου το τί θὰ πῆ νὰ περιφέρνεσαι, νὰ κινεῖσαι, νὰ νοιώθης, νὰ ἰδεάζεσαι καὶ νὰ ζῆς στὸν κόσμο τὸ μοναδικὸ πὸ σοῦ ἐπλάσε ἡ

(*) Ἡ ἀρχὴ τοῦ στὸ 228 φύλλο.

ἀρχαιότητα, μονόχυτο καὶ τέλειο. Μελετοῦσε τότες ὁ κ. Ἀντρέας τὸ Σοφοκλή. Δὲν εἶτανε ἡ μελέτη τοῦ περιωρισμένη στὴ γραμματικὴ καὶ τὴ γλωσσολογία· τὴν ἤθελε ἀφτὸς καὶ ψυχολογικὴ καὶ ἠθικὴ καὶ φιλοσοφικὴ. Γύρεβε νὰ καταλάβῃ τὸν ἄθρωπο τὸν κρυμμένο πίσω ἀπὸ τὴ τραγωδίαν του: γύρεβε νὰ γνωρίσῃ ὅλο του τὸ ἔργο Ἐπαιρνε λοιπὸ τὰ δράματα ἕνα ἕνα, δίνοντας τὴν ἴδια σημασία σὲ κείνα πὸ σωθήκανε ἀλάκαιρα καὶ σὲ κείνα πὸ μᾶς ἤρθανε δῶθε κείθε κομματιασμένα. Κ' ἔτσι ἀπ' ὁλωνῶνε τὴ σπουδὴ νὰ βγῆ τὸ φῶς τῆς ζωῆς. Ἐκείνη τὴν ὄρα, διάβαζε, δηλαδὴ ξαναδιάβαζε ἴσως δέκατη φορὰ τὸ Φιλοχτήτη. Ὁ Ἀντρέας ὁ μὲς τᾶβρισκε πάντα καινούρια καὶ δροσάτα, γιὰτὶ δροσιὰ ἔσταζε πάντα καὶ ἀπὸ τὸ νοῦ του. Εἶχε περαιομένο τὸ λόγο ἐκείνου τοῦ Νεοπτόλεμου πρὸς τὸ Φιλοχτήτη, τὸν πιδέξιο τὸ λόγο, τὸ μαργιόλιχο, τὸν καλοστοχασμένο καὶ καλοφτειασμένο, σὺν τοῦ ἀραδειάζει σοφὰ καὶ κρῦα χίλιες ψεφτιές, γιὰ νὰ τὸν πλανήσῃ, καὶ τοῦ λέει πὼς τὸν ἀδικήσανε τὸν ἴδιο οἱ Ἀτρεΐδες μᾶζι μὲ τὸν Ὀδυσσεῖα, πὸ ἀφτοὺς ἴσια ἴσια μισὰ κὶ ὁ Φιλοχτήτης. Ἄξαφνα στὸ διάβασμά του ἀπάνω, νὰ ὁ Ἀντρέας πὸ ἀνατριχιάζει μὲ τίς πρώτες λέξεις τοῦ χοροῦ ὕστερις ἀπὸ τοῦ Νεοπτόλε-

μου τὰ λόγια:
Ὁρεστέρα παμβῶτι Γᾶ, μᾶτερ αὐτοῦ Διός,
ἀ τὸν μέγαν Πακτωλὸν εὐχρυσον νέμεις.
σὲ κάκει, μᾶτερ, πότνι', ἐπηρυδῶμαν,
ὄτ' ἐς τόνδ' Ἀτρεΐδων ὕβρις πάσ' ἔχωρει,
ὄτε τὰ πατρία τεύχεα παρεδίδουσαν,
ἰὼ μάχαίρα ταυροκτόνων
λεόντων ἔφεδρ', τῷ Ἀερετίου
σίβας ὑπέερατον.
Τί ποίηση καὶ τί ἀσύγκριτος λυρισμός! Περ-
χύνεται σὰ θάλασσα πὸ φουσκῶνει καὶ μονοματιᾶς
πλημμυρίζει τᾶκοργιάλι. Καὶ τί ἀγία πνοὴ πὸ λές
κὶ ἀνέμου φυσηματικὰ σοῦ φέρνει ἀπ' ἄλλαγα κάποια
κύματα γιγαντένια καὶ ἱερά!
Μὰ καὶ τί σεβασμὸς γιὰ τὰ θεῖα, γιὰ τοὺς θε-
οὺς, γιὰ τὴ μάννα μας τῆ Γίς! Ὄστὸσο ἐδῶ σκούν-
ταφε λιγάκι ὁ κ. Ἀντρέας, δὲν ἐβλεπε πὼς νὰ συ-
διβάσῃ τὰςυβίβαστα. Ὁ χορὸς τὸ ξέρει πὼς κάφτει
ψεφτιές φοβερές, πὼς δὲν ἀτιμάσανε διόλου τὸ Νεο-
πτόλεμο οἱ Ἀτρεΐδες, κὶ ὅμως ἀνακαλιέται τὴν πό-
νια μητέρα, βάζει μάρτυρα καὶ τὸ Δία, ἐνῶ ἡ καρ-
διά τοῦ ποιητῆ ξεχειλίζει σὲ θεόπνοους πανόμορφους
στίχους. Πὼς τὸ κατωρῶνανε οἱ ἀρχαῖοι, νὰδερωῦ-
νονε τόσο ξέγνοιαστα τὸ λυρισμὸ μὲ τὴν ψεφτιά;